

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.107>

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Сокуренко О.А.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету
ім. В. Винниченка
ORCID: 0000-0002-8169-3720

Сокуренко О.А. Особливості внутрішньої адміністративно-правової організації пенсійного забезпечення в Україні.

Стаття присвячена дослідженню внутрішньої адміністративно-правової організації пенсійного забезпечення в Україні, що є актуальним питанням в умовах сучасних демографічних та економічних викликів.

У статті проаналізовано основні проблеми та шляхи вдосконалення пенсійної системи України. Зазначено, що швидке старіння населення та значна частка неформальної зайнятості ускладнюють фінансування пенсійного фонду, а тіньова економіка скорочує надходження.

Висвітлено особливості адміністрування пенсійної системи, роль децентралізації, впровадження електронних сервісів та заходів для підвищення соціальної захищеності. Зазначені зміни мають на меті лише підвищити ефективність функціонування пенсійної системи, але й зміцнити довіру громадян до її роботи, залучити працівників до офіційного ринку праці.

Визначено, що внутрішня адміністративно-правова організація пенсійного забезпечення в Україні встановлює ключові елементи для ефективного функціонування системи, зокрема структуру, функції та взаємодію органів, що займаються управлінням пенсійними ресурсами. Така організація забезпечує координацію між центральними та місцевими органами, що дозволяє оперативно реагувати на потреби громадян, ефективно розподіляти ресурси та впроваджувати контрольні механізми. Завдяки цій підтримці стає можливим прозоре адміністрування пенсійних виплат, оптимізація процесів управління та підтримка фінансової стійкості пенсійної системи в умовах економічних і демографічних викликів.

Також розглядається можливість адаптації міжнародного досвіду з оптимізації призначення пенсійної системи. Запропоновані рекомендації спрямовані на підвищення фінансової стійкості пенсійного фонду та забезпечення гідного рівня життя для людей похилого віку.

Зазначено, що реформи спрямовані на розширення електронного адміністрування, посилення соціального діалогу та залучення працівників до офіційного працевлаштування, що сприяє фінансовій стійкості пенсійної системи. У результаті впровадження цих заходів очікується підвищення рівня соціального захисту громадян похилого віку та забезпечення стабільності пенсійного фонду.

Зроблено висновок, що система внутрішньої адміністративно-правової організації потребує постійної адаптації до нових умов та обставин, що проявляється у впровадженні електронного адміністрування, прозорих контрольних механізмів, розширенні соціального діалогу та поступовій децентралізації. Іншими словами, внутрішня адміністративно-правова організація пенсійного забезпечення в Україні є основою для стабільної та ефективної роботи пенсійної системи.

Ключові слова: адміністративно-правова організація, пенсійне забезпечення, управління пенсійною системою, фінансова стійкість, адміністрування, електронні послуги, децентралізація, органи державної влади, реформування.

Sokurenko O.A. Features of the internal administrative and legal organization of pension provision in Ukraine.

The article is devoted to the study of the internal administrative and legal organization of pension provision in Ukraine, which is a relevant issue in the context of modern demographic and economic challenges.

The article analyzes the main problems and ways to improve the pension system of Ukraine. It is noted that the rapid aging of the population and a significant share of informal employment complicate the financing of the pension fund, and the shadow economy reduces revenues.

The features of pension system administration, the role of decentralization, the introduction of electronic services, and measures to increase social security are highlighted. These changes

are aimed not only at increasing the efficiency of the pension system, but also at strengthening citizens' trust in its work and attracting workers to the official labor market.

It is determined that the internal administrative and legal organization of pension provision in Ukraine establishes key elements for the effective functioning of the system, in particular the structure, functions and interaction of bodies involved in the management of pension resources. Such an organization ensures coordination between central and local bodies, which allows for a prompt response to the needs of citizens, effective allocation of resources and implementation of control mechanisms. Thanks to this support, transparent administration of pension payments becomes possible, optimization of management processes and support of the financial sustainability of the pension system in the face of economic and demographic challenges.

The possibility of adapting international experience in optimizing the purpose of the pension system is also being considered. The proposed recommendations are aimed at increasing the financial sustainability of the pension fund and ensuring a decent standard of living for the elderly.

It is noted that the reforms are aimed at expanding e-administration, strengthening social dialogue and involving workers in formal employment, which contributes to the financial sustainability of the pension system. As a result of the implementation of these measures, it is expected to increase the level of social protection of elderly citizens and ensure the stability of the pension fund.

It is concluded that the system of internal administrative and legal organization requires constant adaptation to new conditions and circumstances, which is manifested in the implementation of electronic administration, transparent control mechanisms, expansion of social dialogue and gradual decentralization. In other words, the internal administrative and legal organization of pension provision in Ukraine is the basis for the stable and effective operation of the pension system.

Key words: administrative and legal organization, pension provision, pension system management, financial sustainability, administration, electronic services, decentralization, state authorities, reform.

Постановка проблеми. Питання внутрішньої адміністративно-правової організації пенсійного забезпечення в Україні є надзвичайно актуальним у сучасних умовах. Це зумовлено кількома ключовими факторами, які вимагають негайного вирішення та уваги з боку держави, суспільства та наукової спільноти.

По-перше, демографічні зміни суттєво впливають на стан пенсійної системи. Україна, як і багато інших країн, стикається зі швидким старінням населення. Збільшення частки людей похилого віку та зменшення кількості працездатного населення створюють додаткове навантаження на систему пенсійного забезпечення. Це ставить перед державою завдання забезпечити фінансову стійкість пенсійного фонду та гідний рівень пенсій для громадян.

По-друге, економічні виклики, зокрема тіньова економіка та неформальна зайнятість, ускладнюють процес фінансування пенсійної системи. Багато працівників не сплачують внески до Пенсійного фонду через неофіційне працевлаштування, що зменшує доходи фонду та обмежує можливості для виплат пенсій. Це підкреслює необхідність реформування системи адміністрування та посилення контролю за сплатою внесків.

По-третє, соціальна захищеність населення є однією з основних функцій держави, і пенсійне забезпечення відіграє у цьому ключову роль. Гарантування гідного рівня життя для людей похилого віку є важливим завданням, що вимагає вдосконалення внутрішньої організації пенсійної системи. Особливу увагу слід приділяти прозорості та ефективності управління активами Пенсійного фонду, а також забезпеченню соціальної справедливості.

По-четверте, міжнародний досвід у сфері пенсійного забезпечення може стати важливим джерелом для вдосконалення української системи. Вивчення та адаптація кращих практик з інших країн сприятиме впровадженню нових підходів та технологій, що підвищить ефективність та стабільність пенсійної системи.

Нарешті, використання сучасних інформаційних технологій є невід'ємною частиною реформування пенсійного забезпечення. Автоматизація процесів адміністрування, впровадження електронних послуг для пенсіонерів та посилення захисту даних сприятимуть підвищенню якості обслуговування та скороченню витрат.

Стан наукової розробки теми наукової роботи. Дослідженням проблем внутрішньої адміністративно-правової організації пенсійного забезпечення приділено увагу в працях таких вчених-правників як: В. Андріїва, Н. Болотіної, С. Вавженчука, В. Венедіктова, С. Венедіктова, С. Вишневецької, М. Гончарова, Ю. Гришина, І. Жигалкіна, І. Зуб, Т. Занфірової, М. Іншина, С. Кобернюка, В. Костюка, Н. Мельничука, Г. Мірошніченко, А. Новикової, О. Обушенка, П. Пилипенка, С. Попова, О. Тищенко, І. Сазонець, І. Ткача, В. Щербина, І. Чапко та ін.

Метою статті є дослідження деяких аспектів внутрішньої адміністративно-правової організації пенсійного забезпечення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Проблеми пенсійного забезпечення у XXI ст. активно дискутуються різними науковцями та практиками як на рівні економіки, так і на рівні філософії, соціології, права тощо. Пенсійні виплати, що здійснюються державою є одним з важливих чинників, що визначає рівень життя населення та добробут найменш забезпечених його верств. Однією з сучасних тенденцій є те, що пенсійне забезпечення у багатьох країнах стало заручником політичної кон'юнктури і саме організація є ключовою в даному аспекті.

Термін «організація» використовується в декількох значеннях: по-перше, діяльність, результат діяльності, сфера діяльності; по-друге, деяке соціально-економічне утворення, орієнтоване на досягнення певної господарської, комерційної або некомерційної цілі [1].

Автори популярного американського підручника «Основи менеджменту» М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі зазначають: «Організація – це група людей, діяльність яких свідомо координується для досягнення загальної мети або цілей». Однією з ознак організації вони називають наявність принаймні двох осіб, які об'єднані загальною метою і вважають себе частиною однієї групи. Таким чином, організація пов'язана з групою осіб, діяльність яких свідомо координується для досягнення загальної мети [1].

У своєму навчальному посібнику М. Гончарова, Г. Мірошніченко визначили, що поняття «організація» в ширшому сенсі можна визначити: по-перше, як «внутрішню впорядкованість, узгодженість, взаємодію більш-менш диференційованих та автономних частин цілого, обумовлену її будовою»; по-друге, як «сукупність процесів або дій, що приводять до утворення та вдосконалення взаємозв'язку між частинами цілого»; по-третє, як «об'єднання людей, що спільно реалізують деяку програму або мету та діють на основі певних процедур і правил». Якщо перші два визначення взаємодоповнюють одне одного і характеризують організацію як універсальне явище, відображаючи деякий стан і процес, то останнє має вужчий, соціальний додаток стосовно людських організацій. Таким чином, у найзагальнішому випадку під організацією вони пропонують розуміти впорядкований стан елементів цілого та процес їх упорядкування в доцільну єдність [1].

Щодо внутрішньої організації пенсійного забезпечення, виходячи з вище зазначеного, можна зробити висновок, що дана організація охоплює структурні та функціональні аспекти, які визначають як система пенсійного забезпечення діє на практиці.

В свою чергу, адміністративно-правова організація полягає у виконавчій і розпорядчій діяльності системи суб'єктів, покликаних здійснювати на основі законів та інших правових актів прогнозування і координацію діяльності різних ланок

системи, облік і контроль за розпорядженням матеріальними та фінансовими ресурсами, кадрову роботу, застосування моральних і матеріальних стимулів, заходів дисциплінарного і адміністративного впливу [2].

Таким чином, внутрішньо-адміністративно-правова організація – це система правових норм, методів і процедур, що забезпечує функціонування адміністративного апарату в межах органів державної влади або інших публічних установ. Вона охоплює внутрішнє управління, організаційні структури та діяльність державних органів для забезпечення належного виконання їх функцій відповідно до чинного законодавства.

Внутрішня адміністративно-правова організація пенсійного забезпечення в Україні визначає структуру, функції та порядок взаємодії органів, які беруть участь в управлінні пенсійною системою. Ця організація спрямована на забезпечення ефективного надання пенсійних послуг громадянам та управління пенсійними ресурсами.

Внутрішня адміністративно-правова організація пенсійного забезпечення в Україні має кілька особливостей, які визначають її ефективність та функціонування.

Однією з особливостей є децентралізація управлінських процесів, оскільки організація пенсійного забезпечення включає не лише центральні органи, такі як Пенсійний фонд України, але й місцеві управління, які відповідають за виконання завдань на територіальному рівні. Це дозволяє більш оперативно реагувати на потреби громадян.

Звичайно, процес децентралізації стосується багатьох сфер, зокрема фінансової та бюджетної, децентралізації у сфері освіти та у сфері архітектурно-будівельного контролю, у сфері надання адміністративних послуг та земельних відносин. Проте важливим напрямом зазначених процесів є проведення моніторингу як перебігу загальних подій та результатів децентралізації, так і впливу їх на таку сферу як соціальна політика, зокрема пенсійне забезпечення. Процеси децентралізації стали викликом сформованій в Україні системі надання соціальних послуг. Гостро постали питання про те, як мають взаємодіяти учасники системи в нових умовах, як має бути розмежовано повноваження між різними рівнями територіальних організацій у наданні послуг, яким чином стимулювати розвиток ринку соціальних послуг [4, с. 5].

Перехід до централізованої системи управління – це, перш за все, наближення соціальних послуг до населення. Реформа передбачала, що виплата пенсій, субсидій, компенсації та інші послуги соціального захисту населення будуть надаватися на базовому рівні.

Міністерством соціальної політики України було розроблено схему, за якою буде модернізо-

вано діючу систему управління у сфері соціальної політики в рамках децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування [5].

В результаті сьогодні дана схема модернізації потребує вдосконалення. Але важливо, щоб був чіткий зв'язок: працюєш довше, маєш можливість отримати вищу пенсію.

Саме тому нагально важливими є заходи з децентралізації зайнятості, а також заохочення працівників працювати офіційно довше та сплачувати ЄСВ. Тому пенсійна реформа повинна сприяти відновленню довіри до системи, щоб залучити до формального ринку праці, а відповідно до сплати ЄСВ, тих осіб, хто працює неформально [8].

При цьому, зміни мають бути ширшими, оскільки на ринок праці варто залучити і тих 8 млн осіб, які перебувають за межами ринку праці.

Щоб виконати таке завдання нагально важливо виправити недоліки системи, серед яких її несправедливість, суперечливість та непрозорість [8].

При цьому адміністративно-правова організація пенсійного забезпечення має сприяти досягненню цієї мети з наступними ключовими аспектами:

1. Системність і інтеграція: Внутрішня організація пенсійного забезпечення включає різні елементи (законодавство, фінансування, адміністрування), які повинні працювати у тісній взаємодії. Це забезпечує комплексний підхід до управління пенсійними правами громадян.

2. Адаптивність до змін: У зв'язку з демографічними змінами та економічними викликами, система пенсійного забезпечення в Україні постійно адаптується, впроваджуючи нові моделі фінансування та управління, що вимагає гнучкості від адміністративних структур.

3. Прозорість і контроль: З метою запобігання зловживанням і забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, існують механізми контролю та моніторингу, включаючи аудити та звітність. Це підвищує рівень довіри до системи.

4. Система електронного адміністрування: Впровадження електронних сервісів та інформаційних технологій полегшує процес отримання пенсійних виплат та покращує обслуговування громадян. Це також спрощує процедури подачі заяв та отримання інформації.

5. Соціальний діалог: Важливими є взаємодія з профспілками, асоціаціями пенсіонерів та іншими соціальними групами, що допомагає врахувати інтереси всіх учасників процесу.

6. Міжнародні стандарти: Україна намагається адаптувати свою систему пенсійного забезпечення до міжнародних стандартів, що передбачає співпрацю з міжнародними організаціями та впровадження кращих практик.

Ці особливості забезпечують ефективність внутрішньої адміністративно-правової організації пенсійного забезпечення та сприяють покращенню якості життя пенсіонерів в Україні.

Висновки. Отже, внутрішня адміністративно-правова організація пенсійного забезпечення в Україні є важливим інструментом для забезпечення стабільності та ефективності пенсійної системи, особливо в умовах демографічних та економічних викликів. Система потребує постійної адаптації до нових умов та обставин, що проявляється у впровадженні електронного адміністрування, прозорих контрольних механізмів, розширенні соціального діалогу та поступовій децентралізації. Такі заходи спрямовані на підвищення довіри до пенсійної системи, залучення працівників до офіційного працевлаштування та забезпечення фінансової стійкості Пенсійного фонду. Вивчення міжнародного досвіду й інтеграція кращих практик також сприяють ефективності функціонування системи. У результаті, ці аспекти спрямовані на підтримку гідного рівня життя громадян похилого віку та сталий розвиток соціального захисту в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Теорія організації: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України" ; [уклад.: М.Л. Гончарова, Г.О. Мірошніченко]. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2015. 134 с.
2. Організаційно-правові засади державного управління. URL: <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/495-butyak/10045--vii-21-s-1-.html> (Дата звернення 13.10.2024).
3. Пенсійне забезпечення в системі економічної безпеки держави: *монографія*. Львів : «Растр-7», 2020. 196 с.
4. Ємельяненко Л.М., Федулова Л.І. Децентралізація в сфері соціальної політики в регіонах України. *Економіка та держава*. № 4/2021. С. 4–11.
5. Як децентралізація влади позначиться на виплаті пенсій та субсидій. URL: <https://www.zoda.gov.ua/news/29705/yak-detsentralizatsiya-vladi-poznachitsya-na-viplati-pensiy-ta-subsidiy.html> (Дата звернення 26.10.2024).
6. Кравченко І.О. Організація діяльності пенсійного фонду України: *монографія*. Харків: Константа, 2017. 404 с.
7. Фещук В.В. Правове регулювання та організація пенсійного страхування в Україні: *Автореф. дис. ... канд. юрид. наук*: 12.00.07. К., 2010. 16 с.
8. Чому ми знову говоримо про пенсійну реформу? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/09/17/719408/> (Дата звернення 28.10.2024).